

№3

MOLIYAVIY TEXNOLOGIYALAR

ILMIY ELEKTRON JURNALI

ISSN: 2181-3965
VOLUME 5
TOSHKENT 2026

“MOLIYAVIY TEXNOLOGIYALAR” ILMIY ELEKTRON JURNALI TAHRIRIYAT KENGASHI RAISI

To‘lqin Zakirovich Teshabayev – tahririyat kengashi raisi. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti rektori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI

Mehmonov Sultonali Umaraliyevich – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O‘quv ishlari bo‘yicha birinchi prorektor, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abdurahmanova Gulnora Qalandarovna - Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo‘yicha prorektor, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Karimova Komila Daniyarovna - Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Yoshlar masalalari va ma‘naviy-marifiy ishlar bo‘yicha birinchi prorektor, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich - Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Hududiy ta‘lim masalalari va markazlar bo‘yicha prorektor, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sindarov Sherzod Egamberdiyevich – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Infratuzilmalarni rivojlantirish va iqtisod ishlari bo‘yicha prorektor, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Saparov Aktam Jo‘rayevich – bosh muharrir, filologiya fanlari doktori

Islamkulov Alimnazar Xudjamuratovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Pardayev Abdunabi Xoliqovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Kuziyev Islomjon Ne‘matovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Baymurotov Tursunbay Maxkambayevich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor

Omonov Akrom Abdinazarovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Qongratbay Avezimbetovich – texnika fanlari doktori, professor, O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta‘lim, fan va innovatsiyalar vaziri

Jumayev Nodir Xosiyatovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, O‘zbekiston Respublikasi Oliy Kengashi deputati

Haydarov Nizomiddin Hamroyevich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Raviprakash G. Dani – Xalqaro ta‘lim konsultanti, professor (AQSH)

Bagautdinova Nailya Gumerovna – Qozon federal universiteti Boshqaruv, iqtisodiyot va moliya instituti direktori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor (Rossiya Federatsiyasi)

Sharifzoda Mu‘min Mashokir – Tojik davlat huquq, biznes va siyosat instituti rektori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor (Tojikiston Respublikasi)

Maley Elena Borisovna – Polotsk davlat universiteti rektori, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent (Belarus Respublikasi)

Asif Mahbub Karim – Malayziya Menejment va tadbirkorlik universiteti professori (Malayziya qirolligi)

Piter Xayk – Yevropa amaliy fanlar va menejment instituti ilmiy ishlar bo‘yicha prorektori (Chexiya Respublikasi)

Yavuz Demirel – Kastamonu universiteti professori (Turkiya Respublikasi)

Jo‘rayev Abdug‘affor Safarovich – Termez agrotexnologiyalar va Innovatsion rivojlanish instituti rektori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Ismanov Ibroxim Nabiyeovich – Farg‘ona politexnika instituti kafedra mudiri, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xayriddinov Azamat Botirovich – Qarshi muhandislik-iqtisodiyot instituti prorektori iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Tashnazarov Samiddin Nizamovich – Samarqand iqtisodiyot va servis instituti kafedra mudiri, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nurmanov Ulug‘bek Anorbayevich - Bank-moliya akademiyasi “Buxgalteriya hisobi va audit” kafedrasida professori, iqtisodiyot fanlari doktori

Yakubova Nargiz Tursunbayevna – iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Mamatov Baxadir Safaraliyevich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Qiyosov Sherzod Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Urazaliyev Kamoliddin Tajikulovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

JURNAL TAHRIRIYATI

Saparov Aktam Jo‘rayevich – bosh muharrir, filologiya fanlari doktori, dotsent

Avlokulov Anvar Ziyadullayevich – ilmiy muharrir, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Aliqulov Mehmonali Salohiddin o‘g‘li – mas‘ul muharrir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Buxorova Moxira Samandarovna – muharrir

O‘zbekiston Respublikasi OAK Rayosatining 2023-yil 3-iyundagi 364-son qarori bilan “Moliyaviy texnologiyalar” ilmiy elektron jurnali iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalari yuzasidan assosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

“Moliyaviy texnologiyalar” ilmiy elektron jurnali

23.11.2022-yildan

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №R-566966 reyestr raqami tartibi bo‘yicha ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

Litsenziya raqami: №049864

MUNDARIJA

1.	Шаисламова Наргиза Кабиловна	Тижорат банклари рискларини баҳолашда стресс-тест усулидан самарали фойдаланиш	7
2.	Ashurova Nargiza Chori qizi	O‘zbekiston turizm xizmatlari bozorida gastronomik turizmni rivojlantirishning asosiy yo‘nalishlari	19
3.	Mamatqulov Avazbek Axmadaliyevich	Oliy ta‘lim muassasalarida ichki audit tizimini raqamlashtirish mexanizimini takomillashtirish	24
4.	Sobirov Otabek Olimjonovich	Boshqaruv hisobini tashkil etishning konseptual asoslari	36
5.	Rustamov Maqsud Suvonqulovich, Boqiyeva Zuhra Soxibjon qizi	Iqlim o‘zgarishining iqtisodiyotga ta’siri	41
6.	Xalimov Shaxboz Xalimovich	Qishloq joylarida turizm xizmatlarini rivojlantirishning xorij tajribalari	48
7.	Kenjayev Ikrom Ergashboyevich	Hududlarda investitsiya mexanizmlarini takomillashtirishning institutsional va moliyaviy omillari	53
8.	Rustamov Maqsud Suvonqulovich, Normatov Muslimbek No‘rbo‘ta o‘g‘li	Kredit riski	60
9.	Курбонов Саид Акбарович	АҚШ федерал резерв тизими (ФРТ) ва унинг иктисодиётга таъсири	67
10.	Bekmurodova Feruza Azamat kizi, Kadambaeva Charos Masharip kizi	Economic cooperation practices and development trends in Middle Eastern countries	73
11.	Mardonova Malika Asatilloevna	Xavfsiz turizm tushunchasining nazariy-uslubiy asoslari	80
12.	Alimov Baxodir Batirovich	Rivojlangan sug‘urta kompaniyalarining moliyaviy holati va samaradorlik ko‘rsatkichlari tahlili	85
13.	Narziyev Abror Baxtiyorovich	Moliyaviy bozorlardagi volatillik dinamikasining GARCH modellari asosida empirik tahlili	95
14.	Xoldorova Kamola Jamoliddin qizi, Murodova Dilnoza Choriyevna	O‘zbekistonda tijorat banklarini transformatsiya qilishning dolzarb masalalari	106
15.	Юсупов Бехзод Юсуп угли	Финтех-ориентированная модель комплексной оценки кредитоспособности корпоративных клиентов и её влияние на эффективность банковских решений	112
16.	Ташбаева Рано Гайбуллаевна, Ташбаев Улугбек Ванситович	Цифровая оценка конкурентоспособности предприятий HoReCa на основе Open Data и онлайн-платформ (на примере г. Ташкента)	120
17.	Баракаев Отабек Отакулович	Ўзбекистонда аудиторлик хизматлар бозорининг 2020-2025 йилларга тахлили ва уни такомиллаштириш йўналишлари	127
18.	Muradov Botir Hayat	Yevropa iqtisodiyotining yashil transformatsiyasida iqlim o‘zgarishi bilan bog‘liq fizik va moliyaviy risklar tahlili	140
19.	Isroiljonov Murodil Qosimjon ugli	Household Consumption, Imports, and Gross Capital Formation in Uzbekistan: Evidence from an ARDL Model	148
20.	Чориева Нигина Қахрамановна	Классик иктисолий назариялар асосида тадбиркорлик субъектларининг экспорт салоҳиятидан фойдаланиш самарадорлигини ошириш хусусиятлари	155

21.	Chintemirova Diyora Shuxrat qizi	Hududlar kesimida kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatining rivojlanish tendensiyalari	160
22.	Artikov Ne'matulla Abdusalamovich	Soliqli daromadlar oshishida sheringning iqtisodiy imkoniyatlari	166
23.	Кузиева Динора Баходировна	Узоқ муддатли активларни баҳолаш тартибини такомиллаштириш	173
24.	Умарова Гулзодахон Қодирбековна	Кичик бизнесни муқобил молиялаштиришнинг илғор хорижий тажрибалари	181
25.	Murtozayeva Zarnigor Komol qizi	Tashabbusli budget mablag'larini ijtimoiy ehtiyojlar asosida manzilli taqsimlash mexanizmlarini takomillashtirish	187
26.	Baytanov O'ralboy Miraqul o'g'li	Sanoat korxonalarida mahsulot sifatini boshqarishning zamonaviy metodologik yondashuvlari	193
27.	Mardonov Akromjon Nusrat ogli	The impact of fiscal policy on the national economy	201
28.	Ostonaqulov Dilshod Ismatilla o'g'li	O'zbekiston respublikasining aholi hayot sifati va iqtisodiy o'sish o'rtasidagi bog'liqlikni statistik baholash	206
29.	Babaxanova Nozima Saidakbarovna	Milliy fond bozorida aksiyalarni ommaviy joylashtirish mexanizmlarini transformatsiya qilish yo'llari	213
30.	Tilabov Nasrulla Tashmurotovich	O'zbekistonda davlat qarz portfelini risk-diyagnostika asosida boshqarish metodologiyasini takomillashtirish	220
31.	Rahmonova Durdona Hasan kizi	Effective management of investment opportunities and regional economic diversification: evidence from the kashkadarya region	226
32.	Xamdamov Omonullo Ne'matullayevich	Kapital bozorida moliyaviy resurslar jalb qilishning xalqaro amaliyot tajribalari	233
33.	Achilov Dilshod Marufovich	Innovatsion faoliyatning moliyaviy ta'minot manbalari va ularni samarali boshqarish yo'llari	244
34.	Baratova Zumrat Xalmetjanovna	Innovatsion faoliyat bilan bog'liq moliyaviy risklarni boshqarish	253
35.	Mavlyanova Yulduzxon Turg'unovna	Moliyaviy resurslarni samarali boshqarishda ERP (Enterprise Resource Planning) mexanizmidan foydalanish istiqbollari	261
36.	Ishniyazov Otabek Baxodirovich	Bank faoliyatida risklarning turlari, ularni samarali boshqarish	268
37.	Baxriddinov Kamoliddin Baxriddin o'g'li	Aksiyadorlik jamiyatlarida investitsiyaviy qaror qabul qilish amaliyotining tahlili	275
38.	Qudratova Feruza Nasriddinovna	Financing decisions and value creation in an emerging economy: Evidence from the capital structure of Uzauto Motors	283
39.	Xasanov Komil Mutalibjanovich	Chiqindilarni boshqarishda yevropa ittifoqi tajribasi va uni o'zbekiston sharoitida qo'llash	591
40.	Orzukulova Zumrad Abdukhalik kizi, Azimova Nozimakhon Alisher kizi	Strategic brand management: review of keller's brand equity model and Aaker's brand identity system	297
41.	Ollokulova Feruza Mansurovna	Davlat xususiy sheriklik rivojlanishining xorij tajribasi va undan O'zbekiston amaliyotida foydalanish imkoniyatlari	302
42.	Umurzakova Dildora Sultonmaxmudovna	Raqamli iqtisodiyot sharoitida ayollar bandligiga doir muammolarning asosiy yo'nalishlari	310
43.	Jo'rayeva Zarifa Bahodir qizi	Tijorat banklarida kredit xizmatlari amaliyotining dolzarb masalalari	317

44.	Tureev Azizbek Abatovich	Qoraqalpog‘iston Respublikasida mevachilik tarmog‘ini klasterlashning iqtisodiy samaradorligini baholash	324
45.	Mirzataev Muratbaevich	Salamat Ekologik muammolar sharoitida qishloq xo‘jaligi barqarorligini ta‘minlashda smart texnologiyalardan foydalanishning ilmiy-uslubiy asoslari	329
46.	Komekova Gulzira Sharbaevna	Raqamlashtirilgan logistika tizimlari asosida sabzavotchilik mahsulotlari bozorining samaradorligini oshirish yo‘llari	335
47.	Qidirmiyazov Sherniyazovich	Ajiniyaz Qoraqalpog‘iston Respublikasida qurilish sohasining rivojlanish holati va sun‘iy intelkt asosida xizmat kursatishni rivojlantirish istiqbollari	340
48.	Розиков Жалил Жалолович	Вопросы реформирование бухгалтерского учета в сельском хозяйстве	346
49.	Karimov Gapardjonovich	Eminjon Sanoat korxonalarida moliyaviy tahlil axborot tizimini takomillashtirish masalalari	351
50.	Toshev Nurbek Janon o‘g‘li	Qashqadaryo viloyatida turizm samaradorligi indeksi (TEI) asosida mintaqaviy turizm rivojlanishi dinamikasini baholash	359
51.	Kurbonova Malika Akhmad kizi	Comprehensive methodology for assessing the effectiveness of digital economy technology implementation in regional economic development	365
52.	Isakova Naima Ikromjonovna	Xizmat ko‘rsatish korxonalarida turizmni rivojlantirish uchun strategik marketing dasturini ishlab chiqish va uni takomillashtirish yo‘llari	371
53.	Sultanova Nigora Xikmatxo‘ja qizi	Xarajatlar hisobida ABC va BSC tizimlari integrativ tahlili	377
54.	Muminova Parvina Ilhom qizi	Bank majburiyatlari hisobi va ichki auditini takomillashtirish	383
55.	Abduraxmonova Alimov Baxodirovich	Munisa, Ulug‘bek Raqamli iqtisodiyot sharoitida xizmat ko‘rsatish korxonalarida biznesni rivojlantirish tamoyillari va bosqichlari	389
56.	Axmedov Shoymurod Azamat o‘g‘li	Tijorat banklarida investitsiya loyihalarini moliyalashtirish samaradorligini takomillashtirish yo‘llari	395
57.	Xamdamov Komilovich	Shavkat Aholini ijtimoiy himoyalash moliyaviy mexanizmi samaradorligini baholashning nazariy-metodologik asoslari	402
58.	Ruziyev G‘anisher Usarovich	Soliqlar vositasida tadbirkorlikni rivojlantirish va bandlikni ta‘minlash orqali daromadlarni oshirish hamda kambag‘allikni qisqartirish masalalari	411
59.	Atamuratova Muzafarovna	Gulrux Kichik biznes tizimlarining iqtisodiy mohiyati va ularni modellashtirish bo‘yicha zamonaviy xorij tajribasi	419
60.	Mirzayeva Charos G‘ayrat qizi	Savdo va xorijiy investitsiyalarning iqtisodiy o‘shisdagi o‘rni: Janubiy Koreya va O‘zbekiston misolida qiyosiy ekonometrik tahlil	424
61.	Toshpulatov Akromovich	Davron Islom moliyasida risklarni boshqarish	437
62.	Amir Xudaykulov	Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga muvofiq EBITda indikatorini hisobga olishning o‘ziga xos xususiyatlari	451

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASINING AHOLI HAYOT SIFATI VA IQTISODIY O‘SISH O‘RTASIDAGI BOG‘LIQLIKNI STATISTIK BAHOLASH

Ostonaqulov Dilshod Ismatilla o‘g‘li

iqtisodiy statistika kafedrası

tayanch doktoranti (PhD)

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

E-mail: dilshodostonakulov0@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur tadqiqotda O‘zbekiston Respublikasida aholi hayot sifati va iqtisodiy o‘shish o‘rtasidagi bog‘liqlik statistik usullar yordamida baholangan. Tadqiqotda yalpi ichki mahsulot (YaIM) o‘shishi, aholi jon boshiga daromad, inson taraqqiyoti indeksi, ta‘lim va sog‘liqni saqlash ko‘rsatkichlari asosida tahlil amalga oshirilgan. Korrelyatsion tahlil natijalari iqtisodiy o‘shish bilan aholi hayot sifati ko‘rsatkichlari o‘rtasida ijobiy bog‘liqlik mavjudligini ko‘rsatadi. Tadqiqot natijalari mamlakatda barqaror iqtisodiy rivojlanish aholi farovonligini oshirishning muhim omili ekanligini tasdiqlaydi.

Kalit so‘zlar: hayot sifati, iqtisodiy o‘shish, YaIM, inson taraqqiyoti indeksi, statistika, korrelyatsiya.

СТАТИСТИЧЕСКАЯ ОЦЕНКА ВЗАИМОСВЯЗИ МЕЖДУ КАЧЕСТВОМ ЖИЗНИ НАСЕЛЕНИЯ И ЭКОНОМИЧЕСКИМ РОСТОМ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН

Останакулов Дилшод Исматилла угли

докторант (PhD) кафедры

экономическая статистика

Ташкентский государственный

экономический университет

E-mail: dilshodostonakulov0@gmail.com

Аннотация. В данном исследовании взаимосвязь между качеством жизни населения и экономическим ростом в Республике Узбекистан оценивалась с использованием статистических методов. Исследование проводилось на основе роста валового внутреннего продукта (ВВП), дохода на душу населения, индекса человеческого развития, показателей образования и здравоохранения. Результаты корреляционного анализа показывают наличие положительной взаимосвязи между экономическим ростом и качеством жизни населения. Результаты исследования подтверждают, что устойчивое экономическое развитие страны является важным фактором повышения благосостояния населения.

Ключевые слова: качество жизни, экономический рост, ВВП, индекс человеческого развития, статистика, корреляция.

STATISTICAL ASSESSMENT OF THE RELATIONSHIP BETWEEN THE QUALITY OF LIFE OF THE POPULATION AND ECONOMIC GROWTH IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN

Ostonaqulov Dilshod Ismatilla ugli

PhD Student

Department of Economic Statistics

Tashkent State University of Economics

E-mail: dilshodostonakulov0@gmail.com

Abstract. In this study, the relationship between the quality of life of the population and economic growth in the Republic of Uzbekistan was assessed using statistical methods. The study

was conducted on the basis of gross domestic product (GDP) growth, per capita income, human development index, education and health indicators. The results of the correlation analysis show that there is a positive relationship between economic growth and the quality of life of the population. The results of the study confirm that sustainable economic development in the country is an important factor in increasing the well-being of the population.

Keywords: *quality of life, economic growth, GDP, human development index, statistics, correlation.*

Kirish

Aholi hayot sifati mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini tavsiflovchi asosiy ko'rsatkichlardan biri hisoblanadi. Zamonaviy iqtisodiyotda iqtisodiy o'sishning asosiy maqsadi faqat ishlab chiqarish hajmini oshirish emas, balki aholining turmush darajasini yaxshilashdan iboratdir. Shu sababli, iqtisodiy o'sish va hayot sifati o'rtasidagi bog'liqlikni o'rganish dolzarb ilmiy masalalardan biri hisoblanadi.

“Kambag'al oilalarga mansub 168 ming nafar bola davlat bog'chalariga imtiyozli asosda qabul qilindi. Bu yildan boshlab, 208 ta bog'chada birinchi marta inklyuziv ta'lim tizimini joriy etdik.

Ta'kidlash kerakki, yurtimizda kambag'allik darajasi yil boshidagi 8,9 foizdan 5,8 foizga tushdi”[1]

O'zbekistonda so'nggi yillarda iqtisodiy islohotlar natijasida yalpi ichki mahsulot hajmi, aholi daromadlari hamda ijtimoiy soha ko'rsatkichlari sezilarli darajada yaxshilanmoqda. BMT Taraqqiyot dasturi ma'lumotlariga ko'ra, O'zbekiston yuqori inson taraqqiyoti darajasiga ega mamlakatlar qatoriga kiradi va inson taraqqiyoti indeksida 107-o'rinni egallagan. O'zbekiston Respublikasida iqtisodiy o'sish va aholi hayot sifati ko'rsatkichlari o'rtasidagi statistik bog'liqlikni aniqlash va baholashdan iborat.

Shu sababli, “Rasmiy statistikani tayyorlovchilar rasmiy statistikaning sifatini doimiy asosda baholab boradi. Sifat kafolatini ta'minlash uchun rasmiy statistika rasmiy statistikaning qamrovi, tushunchalari, statistik birliklari va tasniflariga taalluqli umumiy prinsiplar hamda usullar asosida tayyorlanadi va tarqatiladi”[2]

Adabiyotlar sharhi

O'zbekiston Respublikasining aholi hayot sifati va iqtisodiy o'sish o'rtasidagi bog'liqlikni ta'siri muhim ijtimoiy-iqtisodiy ko'rsatkichlardan biri bo'lib, u aholi daromadlari, iste'mol darajasi, kambag'allik, bandlik, ijtimoiy himoya orqali baholanadi.

Aholi turmush darajasi va daromad darajasi — mamlakat ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishining muhim ko'rsatkichlaridan biridir. Insonlarning real daromadi, daromad manbalari tarkibi, daromadlar taqsimoti, kambag'allik darajasi kabi omillar jamiyatning farovonligini baholashda asos bo'ladi. “Statistika Qo'mitasi joriy “Living standards” statistik qatorlari orqali O'zbekiston aholisi daromadlari va turmush sharoitlari bo'yicha ma'lumotlarni muntazam e'lon qiladi. Ushbu maqola, stat.uz ma'lumotlariga tayangan holda, oxirgi yillar ichida aholi daromadlari, daromad tarkibi va kambag'allik holati dinamikasini tahlil qiladi”. [4].

Ayrim tadqiqotlarda ijtimoiy himoya xarajatlari va aholi farovonligi o'rtasidagi bog'liqlik statistik usullar orqali tahlil qilinib, davlat tomonidan amalga oshirilayotgan ijtimoiy siyosat aholining real daromadlari va turmush sharoitlariga bevosita ta'sir ko'rsatishi asoslab berilgan.

“O'zbekiston Respublikasida ijtimoiy himoya xarajatlari va aholi farovonligi o'rtasidagi bog'liqlik 2020–2025 yillar statistik ma'lumotlari asosida ilmiy jihatdan tahlil qilinadi” [5].

“O'zbekiston aholisi turmush darajasining statistik tahlilini kompleks yondashuv asosida o'rganadi. Maqolada turmush darajasining nazariy asoslari, uning ijtimoiy-iqtisodiy siyosat samaradorligini aks ettiruvchi asosiy ko'rsatkich sifatidagi ahamiyati ko'rib chiqildi. Aholi daromadlari va xarajatlarini tartibga solish bo'yicha siyosatlarning natijalarini baholashda turmush

darajasi markaziy o'rin tutadi.”[6]

Ba’zi tadqiqotlarda inflyatsiya jarayonlari va aholi real daromadlari o’rtasidagi o’zaro bog’liqlik ham tahlil qilingan. Inflyatsiya darajasining oshishi aholi xarid qobiliyatini pasaytirishi va natijada turmush darajasiga salbiy ta’sir ko’rsatishi qayd etilgan. Shu sababli real daromadlar ko’rsatkichlari aholi farovonligini baholashda muhim iqtisodiy indikator sifatida qaraladi.

Bundan tashqari, O’zbekiston iqtisodiyotiga bag’ishlangan ilmiy tadqiqotlarda hududlar kesimida aholi daromadlari, bandlik darajasi, kambag’allik darajasi hamda daromadlar taqsimotidagi farqlar tahlil qilinib, hududlar o’rtasidagi iqtisodiy tafovutlarni kamaytirish masalalari alohida e’tibor markazida bo’lgan. Mazkur tadqiqotlar aholining hayot sifati iqtisodiy o’sish, bandlik darajasi va ijtimoiy siyosat bilan chambarchas bog’liqligini ko’rsatadi. ‘Ushbu maqolada O’zbekiston Respublikasi aholisining turmush darajasi bir qancha omillar ta’siri doirasida o’rganilgan. Aholi turmush darajasi o’rganilib, tahlil qilingan” [7]

“Mazkur maqolada inflatsiya jarayonlarining aholi real daromadlariga ta’siri iqtisodiy tahlil asosida o’rganilgan. Tadqiqotda inflatsiyaning asosiy omillari, uning aholi daromadlari va xarid qobiliyatiga ko’rsatadigan ta’siri tahlil qilingan. Shuningdek, narxlar darajasining o’sishi natijasida aholining farovonligi, turmush sifati hamda ijtimoiy tengsizlik darajasining o’zgarish tendensiyalari yoritilgan.”[8].

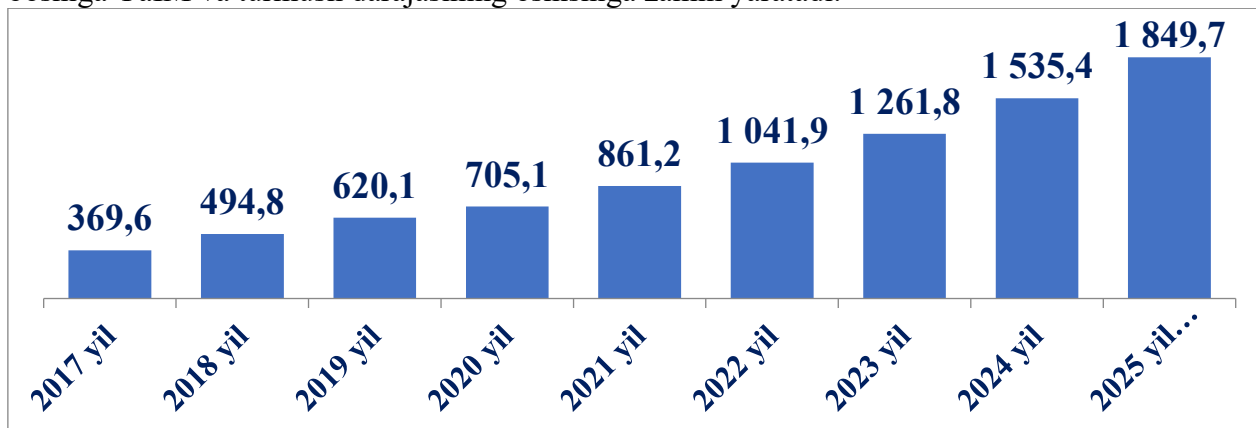
Tadqiqot metodologiyasi

Tadqiqotda dinamik qatorlar tahlili, taqqoslash usuli, korrelyatsion tahlil, indeks usuli, statistik tahlil kabi usullaridan foydalanildi.

Hayot sifatini baholashda aholi jon boshiga daromad, kutilayotgan umr davomiyligi, ta’lim darajasi, inson taraqqiyoti indeksi (HDI), bandlik darajasi kabi ko’rsatkichlardan foydalanildi:

Tahlil va natijalar

Har qanday davlatning asosiy maqsadlaridan biri iqtisodiy o’sishni ta’minlash va aholi farovonligini oshirish hisoblanadi. Iqtisodiy o’sish mamlakatda ishlab chiqarish hajmining ortishi, daromadlarning ko’payishi va yangi ish o’rinlarining yaratilishiga xizmat qiladi. Aholi hayot sifati esa daromadlar, sog’liqni saqlash, ta’lim, bandlik, uy-joy sharoiti va ijtimoiy himoya kabi ko’rsatkichlar orqali baholanadi. Ushbu maqolada O’zbekiston Respublikasida aholi hayot sifati va iqtisodiy o’sish o’rtasidagi bog’liqlik statistik ma’lumotlar asosida tahlil qilinadi. Iqtisodiy o’sish mamlakatda ishlab chiqarilgan tovar va xizmatlar hajmining ortishi bilan tavsiflanadi. Uning asosiy ko’rsatkichi yalpi ichki mahsulot (YaIM) hisoblanadi. YaIMning o’sishi aholi jon boshiga YaIM va turmush darajasining oshishiga zamin yaratadi.

1-rasm. O’zbekiston Respublikasida 2017-2025 yillar bo’yicha yalpi ichki mahsulot hajmining o’zgarish dinamikasi*

*O’zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo’mitasining ma’lumotlari asosida muallif tomonidan tizilgan.

2017–2025-yillar davomida ko‘rsatkichlarning izchil va jadal o‘shish tendensiyasi aks etgan. Tahlil natijalariga ko‘ra, 2017-yilda ko‘rsatkich 369,6 birlikni tashkil etgan bo‘lsa, 2018-yilda 494,8 birlikka yetib, avvalgi yilga nisbatan 125,2 birlik yoki qariyb 33,9 foizga oshgan. 2019-yilda esa ko‘rsatkich 620,1 birlikni tashkil etib, o‘shish sur‘ati saqlanib qolgan.

2020-yilda ko‘rsatkich 705,1 birlikka yetgan bo‘lib, bu davrda ham ijobiy o‘shish kuzatilgan. 2021-yilda ko‘rsatkich 861,2 birlikni tashkil etib, 2020-yilga nisbatan 156,1 birlikka oshgan. Mazkur davrda o‘shish sur‘atlarining yanada tezlashgani kuzatiladi.

2022-yilda ko‘rsatkich ilk bor ming birlikdan oshib, 1 041,9 birlikka yetgan. Bu esa 2017-yildagi darajadan qariyb uch baravar yuqori natijani anglatadi. 2023-yilda ko‘rsatkich 1 261,8 birlikni tashkil etib, o‘shish davom etgan. Ayniqsa, 2023-yildan boshlab ko‘rsatkichlarning keskin ortishi kuzatiladi.

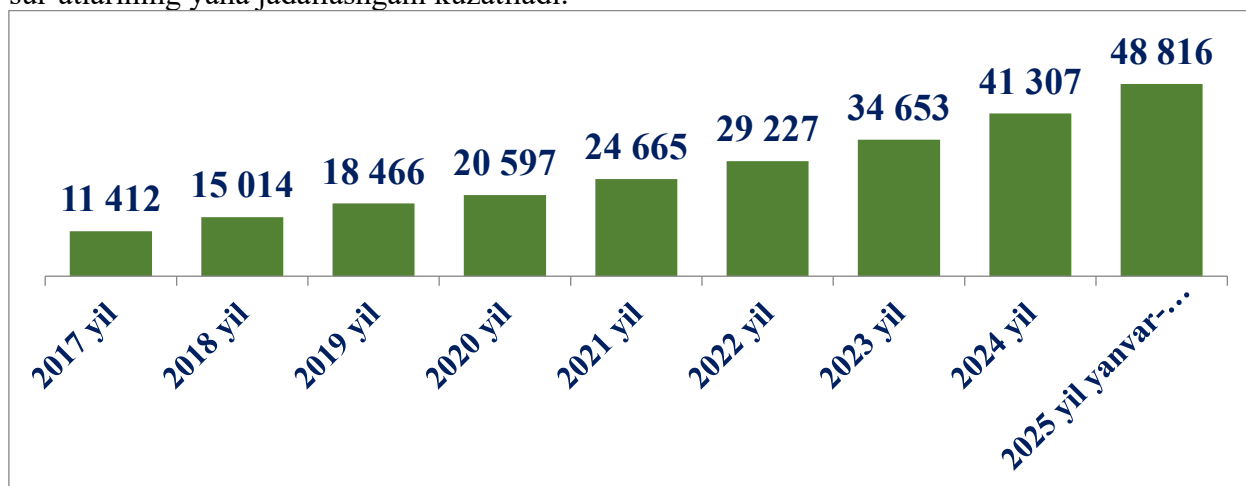
2024-yilda ko‘rsatkich 1 535,4 birlikka yetib, avvalgi yilga nisbatan 273,6 birlikka oshgan. Eng yuqori natija esa 2025-yilda qayd etilgan bo‘lib, ko‘rsatkich 1 849,7 birlikni tashkil etgan. Bu 2017-yildagi ko‘rsatkichdan qariyb 5 baravar yuqori ekanligini ko‘rsatadi.

Umuman olganda, 2017–2025-yillar oralig‘ida ko‘rsatkich 369,6 birlikdan 1 849,7 birlikka oshib, 1 480,1 birlikka yoki taxminan 400 foizga ko‘paygan. Grafik ma‘lumotlari tahlili shuni ko‘rsatadiki, mazkur davr davomida o‘shish barqaror bo‘lib, ayniqsa 2022–2025-yillarda rivojlanish sur‘atlari sezilarli darajada jadallashgan. Bu holat sohada investitsiyalar hajmining ortishi, yangi loyihalarning amalga oshirilishi, texnologik yangilanishlar va bozor talabining kengayishi bilan izohlanishi mumkin. Natijada, tahlil qilinayotgan ko‘rsatkich yil sayin mustahkam o‘shish dinamikasini namoyon etib, 2025-yilda eng yuqori darajaga erishgan. (1-rasm)

2017–2025-yillar davomida ko‘rsatkichlarning muntazam va yuqori sur‘atlarda o‘shish borishi aks etgan. Tahlil natijalariga ko‘ra, 2017-yilda ko‘rsatkich 11 412 birlikni tashkil etgan bo‘lsa, 2018-yilda 15 014 birlikka yetib, 3 602 birlikka yoki 31,6 foizga oshgan. Bu davrda ko‘rsatkichning sezilarli darajada o‘shishi sohada rivojlanish jarayonlari faollashganini ko‘rsatadi.

2019-yilda ko‘rsatkich 18 466 birlikka yetib, avvalgi yilga nisbatan 3 452 birlikka ko‘paygan. 2020-yilda esa ko‘rsatkich 20 597 birlikni tashkil etib, o‘shish davom etgan bo‘lsa-da, o‘shish sur‘ati nisbatan sekinlashgan. Bunga iqtisodiy jarayonlardagi o‘zgarishlar yoki tashqi omillarning ta‘siri sabab bo‘lishi mumkin.

2021-yilda ko‘rsatkich 24 665 birlikka yetib, 2020-yilga nisbatan 4 068 birlikka oshgan. 2022-yilda esa 29 227 birlik qayd etilib, ko‘rsatkich ilk bor 29 mingdan oshgan. Bu davrda o‘shish sur‘atlarining yana jadallashgani kuzatiladi.

2-rasm. O‘zbekiston Respublikasida 2017-2025 yillar bo‘yicha aholi jon boshiga YaIM*, ming so‘m

**O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasining ma‘lumotlari asosida muallif tomonidan tizilgan.*

2023-yilda ko‘rsatkich 34 653 birlikni tashkil etib, avvalgi yilga nisbatan 5 426 birlikka

ortgan. 2024-yilda esa 41 307 birlik qayd etilib, yillik o‘shish hajmi 6 654 birlikni tashkil qilgan. Mazkur davrda ko‘rsatkichning tez sur‘atlarda oshib borishi tahlil qilinayotgan sohada kengayish va samaradorlikning ortib borayotganidan dalolat beradi.

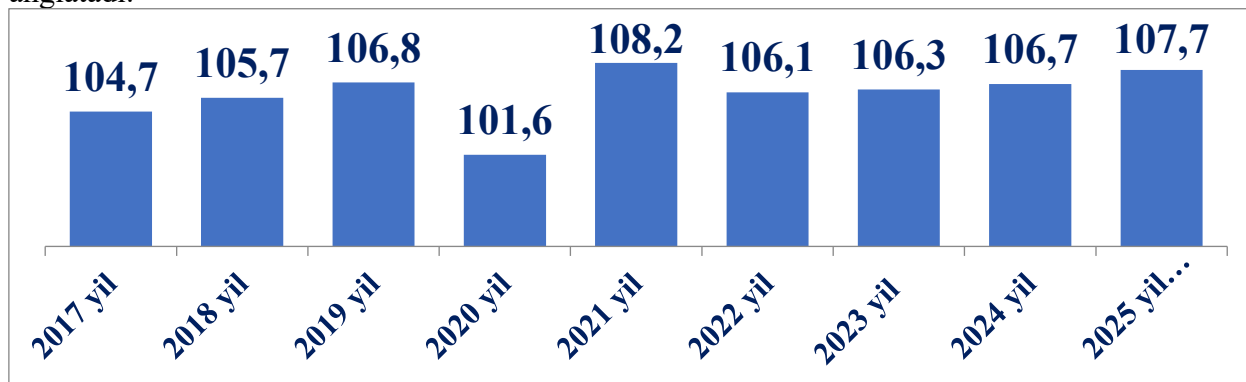
Eng yuqori natija 2025-yilda kuzatilgan bo‘lib, ko‘rsatkich 48 816 birlikka yetgan. Bu 2024-yilga nisbatan 7 509 birlikka ko‘pdir. Shuningdek, 2017-yil bilan taqqoslaganda ko‘rsatkich 37 404 birlikka oshgan va qariyb 4,3 baravarga ko‘paygan.

Umuman olganda, 2017–2025-yillar oralig‘ida ko‘rsatkichlar barqaror o‘shish dinamikasini namoyon etgan. Dastlabki yillarda o‘shish nisbatan mo‘tadil bo‘lgan bo‘lsa, 2021-yildan keyin o‘shish sur‘atlari sezilarli darajada tezlashgan. Ayniqsa, 2023–2025-yillarda mutlaq o‘shish hajmlarining yil sayin ortib borishi kuzatiladi. Bu holat tahlil qilinayotgan yo‘nalishda investitsiyalar hajmining ko‘payishi, ishlab chiqarish yoki xizmatlar ko‘lamining kengayishi, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish hamda bozor talabining ortishi bilan izohlanishi mumkin. Natijada, ko‘rsatkichlar butun davr davomida uzluksiz o‘shib, 2025-yilda eng yuqori darajaga erishgan.(2-rasm)

2017–2025-yillar davomida ko‘rsatkichning o‘zgarish dinamikasi foizlarda aks ettirilgan bo‘lib, tahlil natijalari mazkur davrda asosan ijobiy o‘shish tendensiyasi kuzatilganligini ko‘rsatadi. Ko‘rsatkichlarning 100 foizdan yuqori bo‘lishi tahlil qilinayotgan soha yoki jarayonning oldingi yilga nisbatan kengayganini va rivojlanganini anglatadi.

2017-yilda ko‘rsatkich 104,7 foizni tashkil etgan bo‘lsa, 2018-yilda 105,7 foizga yetib, 1 foiz punktga oshgan. 2019-yilda esa o‘shish sur‘ati yanada jadallashib, 106,8 foizni tashkil qilgan. Bu davrda sohada barqaror rivojlanish kuzatilgan bo‘lib, ko‘rsatkichlar yilma-yil ortib borgan.

2020-yilda ko‘rsatkich 101,6 foizga tushib ketgan va tahlil qilinayotgan davr ichidagi eng past natija qayd etilgan. Bu holat iqtisodiy faollikning pasayishi, tashqi iqtisodiy omillar yoki global inqirozlarning ta‘siri bilan izohlanishi mumkin. Shunga qaramay, ko‘rsatkich 100 foizdan yuqori bo‘lib qolganligi sababli o‘shish to‘liq to‘xtamagan, balki sezilarli darajada sekinlashganini anglatadi.

3-rasm. O‘zbekiston Respublikasida 2017-2025 yillar bo‘yicha YaIMning o‘shish sur‘atlari*, %

O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasining ma‘lumotlari asosida muallif tomonidan tizilgan.

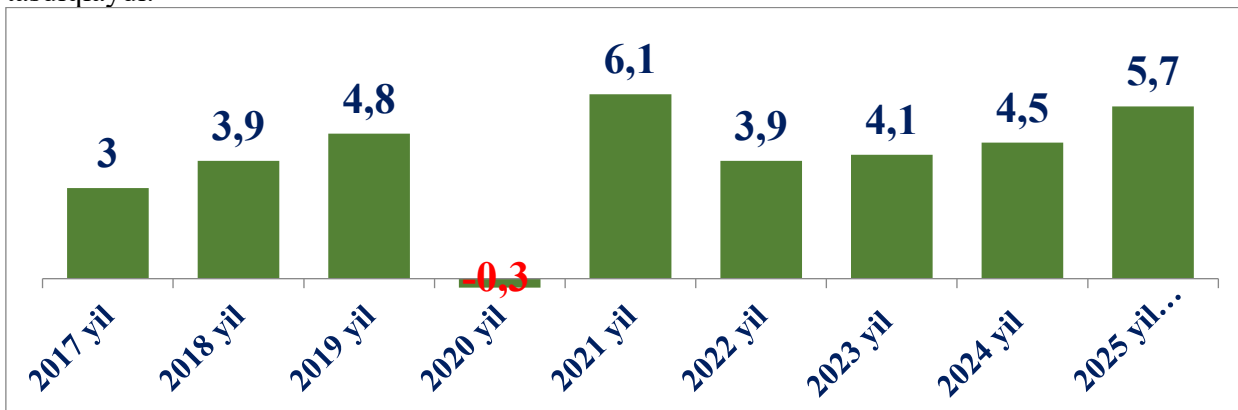
2021-yilda ko‘rsatkich keskin tiklanib, 108,2 foizga yetgan va butun davr mobaynidagi eng yuqori natija qayd etilgan. Bu 2020-yildagi pasayishdan so‘ng sohaning tez sur‘atlarda tiklanganini hamda rivojlanish jarayonlari faollashganini ko‘rsatadi. Mazkur natija iqtisodiy faoliyatning qayta tiklanishi, investitsiyalar hajmining ortishi va bozor talabining kengayishi bilan bog‘liq bo‘lishi mumkin.

2022-yilda ko‘rsatkich 106,1 foizga tushgan bo‘lsa-da, yuqori o‘shish darajasi saqlanib qolgan. 2023-yilda 106,3 foiz, 2024-yilda 106,7 foiz va 2025-yilda 107,7 foiz ko‘rsatkichlari qayd etilgan. Ushbu yillarda o‘shish sur‘atlari nisbatan barqaror bo‘lib, har yili ma‘lum darajada yaxshilanib borgan. Ayniqsa, 2024–2025-yillarda kuzatilgan ijobiy dinamika sohaning rivojlanish imkoniyatlari yuqori ekanligini ko‘rsatadi. Umuman olganda, 2017–2025-yillar davomida

ko‘rsatkichlar 101,6 foizdan 108,2 foizgacha bo‘lgan oraliqda shakllangan. Davr boshida 104,7 foiz bo‘lgan ko‘rsatkich 2025-yilga kelib 107,7 foizga yetgan, ya‘ni 3 foiz punktga oshgan. Tahlil shuni ko‘rsatadiki, qisqa muddatli pasayishlarga qaramasdan, umumiy tendensiya ijobiy bo‘lib, sohada barqaror o‘shish va rivojlanish jarayonlari saqlanib qolgan. Bu esa tahlil qilinayotgan yo‘nalishning iqtisodiy samaradorligi va barqaror rivojlanish salohiyati yuqori ekanligini tasdiqlaydi.

4-rasm. O‘zbekiston Respublikasida 2017-2025 yillar bo‘yicha aholi jon boshiga YAIMning o‘shish sur‘atlari*, %

**O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasining ma‘lumotlari asosida muallif tomonidan tizilgan.*

2017–2025-yillar davomida ko‘rsatkichlar 3 foizdan 5,7 foizgacha bo‘lgan oraliqda shakllangan. Davr boshida 3 foiz bo‘lgan ko‘rsatkich 2025-yilga kelib 5,7 foizga yetgan, ya‘ni 2,7 foiz punktga oshgan. (4-rasm)

Olingan natijalar iqtisodiy nazariya va xalqaro amaliyot bilan mos keladi. YAIMning o‘shishi davlat byudjeti daromadlarini oshiradi, bu esa ijtimoiy dasturlarni moliyalashtirish imkoniyatlarini kengaytiradi. Natijada aholi turmush darajasi yaxshilanadi.

Biroq, iqtisodiy o‘shishning o‘zi hayot sifatini to‘liq ifodalamaydi. Hayot sifati daromadlar tengsizligi, ekologik holat, sog‘liqni saqlash sifati, ta‘lim tizimi samaradorligi, ijtimoiy himoya darajasiga ko‘plab omillarga bog‘liqdir.

Shuning uchun iqtisodiy siyosatda nafaqat YaIM hajmini oshirish, balki inson kapitaliga investitsiyalarni ko‘paytirish ham muhim hisoblanadi. Inson taraqqiyoti indeksining tarkibiy qismlari ham aynan shu omillarga asoslanadi.

Xulosa

Statistik tahlillar shuni ko‘rsatadiki, O‘zbekiston Respublikasida iqtisodiy o‘shish va aholi hayot sifati o‘rtasida kuchli musbat bog‘liqlik mavjud. YaIMning o‘shishi aholi daromadlari, bandlik darajasi va ijtimoiy farovonlikning oshishiga xizmat qilmoqda. 2025-yilda iqtisodiy o‘shish sur‘atlarining yuqori bo‘lishi natijasida aholi real daromadlari ham sezilarli darajada oshgan. Shu bilan birga, hududlararo tengsizlikni kamaytirish, kambag‘allikni qisqartirish va ijtimoiy xizmatlar sifatini yaxshilash hayot sifatini yanada oshirishning muhim omillari hisoblanadi. Tadqiqot natijalari O‘zbekiston Respublikasida iqtisodiy o‘shish va aholi hayot sifati o‘rtasida kuchli ijobiy bog‘liqlik mavjudligini ko‘rsatdi. Korrelyatsion tahlil natijalariga ko‘ra, YAIM o‘shishi aholi daromadlari, inson taraqqiyoti indeksi va boshqa ijtimoiy ko‘rsatkichlarning yaxshilanishiga sezilarli ta‘sir ko‘rsatadi.

Kelgusida aholi hayot sifatini yanada oshirish uchun:

1. iqtisodiy o‘shishning inklyuzivligini ta‘minlash;
2. ta‘lim va sog‘liqni saqlashga investitsiyalarni ko‘paytirish;
3. kambag‘allik va daromadlar tengsizligini kamaytirish;
4. hududlar o‘rtasidagi rivojlanish tafovutlarini qisqartirish maqsadga muvofiqdir.

Shunday qilib, iqtisodiy o‘shish va aholi hayot sifati bir-biri bilan chambarchas bog‘liq bo‘lib, barqaror rivojlanish strategiyasining asosiy yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlis va O‘zbekiston xalqiga Murojaatnomasi. – 26.12.2025 y. // President.uz.. – URL: <https://president.uz>.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentabrdagi “O‘zbekiston — 2030” strategiyasi to‘g‘risida” gi PF-158-sonli Farmoni. <https://lex.uz/uz/docs/-6600413>.
3. O‘zbekiston Respublikasining “Rasmiy statistika to‘g‘risida” gi O‘RQ - 707 – sonli qonuni. 2021 yil. 11 avgust. . www.lex.uz.
4. B.Egamov, K.Sharipov. “O‘zbekiston aholi turmush darajasi va daromadlar statistik tahlili”// Vol. 3 No. 12 (2025). Journal of Effective Learning and Sustainable Innovation. <https://innovativepublication.uz/index.php/jelsi/index>.
5. D.Niyozmetov. Ijtimoiy himoya xarajatlari va aholi farovonligi o‘rtasidagi bog‘liqlik: o‘zbekiston misolida statistik tahlil//vol. 76 no. 6 (2025). Tadqiqotlar jahon ilmiy-metodik jurnali / 76-son. 6-qism.
6. J, Xalimjonov. Aholi turmush darajasi statistikasi // Vol. 50 No. 1 (2025). Ta'limda raqamli texnologiyalarni tadbiq etishning zamonaviy tendensiyalari va rivojlanish omillari konferensiyasi_50-son_1-to'plam.
7. Yuldasheva, N., & Yuldashev, X. (2024). O‘zbekistonda aholi turmush darajasini statistik tahlili// *Modern Science and Research*, 3(12), 174–177. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/49470>.
8. B.U Shermuhammedov, Z. Sh.Turg’unova. Inflatsiya va aholining real daromadlari o‘rtasidagi bog‘liqlik// Vol. 72 No. 3 (2025): Tadqiqotlar jahon ilmiy-metodik jurnali | 72-son | 3-qism.
9. www.stat.uz – O‘zbekiston Respublikasi Milliy Statistika qo‘mitasiining rasmiy sayt.

